

Marx is weer salonfähig

Het Kapitaal ligt weer in de winkel

Achtergrond - 3 mei 2010 - Auteur: Wiebke Pittlik

Karl Marx. Wie hem noemde als inspirator viel de afgelopen 20 jaar toch vooral hoon ten deel. Maar toen de financiële crisis de economie op haar grondvesten deed schudden, werd zijn belangrijkste werk 'Het Kapitaal' uit menig boekenkast getrokken en afgestoft. En na 1 mei is het officieel: Marx kan weer.

“Ik ken niemand die kans heeft gezien een boek te schrijven dat zo'n enorme indruk heeft gemaakt en perspectief heeft geboden aan miljoenen mensen”, stelt professor Arnold Heertje tijdens een Marx-middag in de Amsterdamse Singelkerk. Samen met collega-academici Ad Verbrugge, Elsbeth Ety en Esther-Mirjam Sent praat hij over de inspiratie die van Marx uitgaat. Zonder gêne.

In zijn vaderland Duitsland maakte Marx vorig jaar al een comeback. Zijn werk wordt daar goed verkocht, er wordt weer over zijn theorie gediscussieerd, hij wordt aangehaald in de media en onlangs werden Duitse bankiers tijdens een ludiek tribunaal zelfs veroordeeld tot het lezen van *Das Kapital*. De Nederlandse comeback is een feit nu afgelopen weekend *Het Kapitaal* in een herziene vertaling is uitgebracht, tegelijk met een vertaalde biografie van Marx, geschreven door Rolf Hoffeld.

Heertje laat op de boekpresentatie trots zijn originele eerste druk van 'Das Kapital' zien, waarvan er maar drie in de wereld zijn. Hij roemt de wetenschappelijke aanpak van Marx: “Marx bewijst langs analytische weg, bijna op wiskundige wijze, dat het kapitalistische systeem vanzelf aan z'n einde komt.”

“Het is een dik boek, maar de essentie is eenvoudig deze: Marx heeft als eerste gezien dat technische ontwikkeling een van de belangrijkste krachten in de samenleving is.” Heertje legt de driehonderd aanwezigen in 3 minuten Marx' theorie uit: ondernemingen voeren onder druk van concurrerende bedrijven nieuwe technieken in en stoten daarmee arbeid uit. De werklozen nemen in aantal toe. Nieuwe technieken zorgen voor een steeds grotere productiestroom, dus in de winkels komen steeds meer nieuwe goederen maar er ontstaat een massa zonder koopkracht. Dat geeft spanning en dat leidt uiteindelijk tot een dictatuur van het proletariaat. Heertje: “Is het zo gegaan? Nee. De veronderstelling dat technische ontwikkeling zuiver arbeidsbesparend was, blijkt niet juist. Hij is ook

kapitaalbesparend.”

Verontwaardiging

Columniste Elsbeth Etty is om andere redenen in de jaren zeventig voor Marx gevallen. Het was de morele verontwaardiging over onrecht die haar aansprak in zijn werk. "Hij brulde het uit voor de slachtoffers van hebzucht en tirannie." Die morele verontwaardiging is volgens Etty ook wat Marx nog steeds relevant maakt, meer dan zijn wetenschappelijke theorie. "Zijn taal en beschrijving is me bijgebleven. Het is de taal en retoriek van Multatuli's 'Max Havelaar' en Melvilles 'Moby Dick'. Alle drie auteurs jagen een ideaal na en proberen iets te ontmaskeren."

Marx moest je in die jaren in de linkse studentenkringen gelezen hebben, vertelt Etty. Ze begon met het Communistisch Manifest. Haar toenmalige vriendje spoorde haar aan om ook Het Kapitaal te lezen. Ze probeerde het eerst in het Duits, maar dat bleek ondoenlijk. Voor haar verjaardag kreeg ze de Nederlandse vertaling en de zomer van 1971 bracht ze door met het boek, in het Vondelpark of aan de rand van het zwembad. "Marx gaf perspectief, je kon zelf iets doen om een betere wereld tot stand te brengen."

Etty sloot zich aan bij de Communistische Partij Nederland (CPN) en werd redacteur voor partijkrant De Waarheid. "Maar ik heb vaker teruggегреpen op Multatuli dan op Marx", bekent Etty. "Het Kapitaal heb ik sindsdien eigenlijk alleen nog gebruikt om geld in te verbergen. Inbrekers stelen nooit boeken, ik koos een titel waardoor ik het nog terug kon vinden. Toen ik het opensloeg voor deze gelegenheid vond ik een briefje van 25 gulden."

Multatuli had het volgens Etty helemaal niet op zijn tijdgenoot Marx. 'De man schrijft slecht', zou hij hebben geschreven. En hij begreep dat 'het' van 'Het Kapitaal' niet.

Filosoof Ad Verbrugge meent dat Marx het lidwoord gebruikt in de titel om aan te geven dat het om kapitaal als zelfstandige macht gaat. Marx beschrijft het fenomeen dat geld zich los maakt van waar de waarde tot stand komt. Het wordt van een ruilmiddel een eigen macht met geheel eigen processen. "Dat zie je in deze crisis ook", zegt Verbrugge. Hij doceert Marx' theorieën over geld daarom aan zijn Leidse studenten.

De crisis was ook voor hoogleraar Economische Theorie Esther-Mirjam Sent van de Radboud Universiteit Nijmegen aanleiding om terug te grijpen op de Duitse denker. "Volgens Marx verandert het kapitalisme in een systeem van gokken en schulden. Need I say more? De tegenstellingen nemen toe. Politici doen alleen aan

symptoombestrijding. Deze crisis biedt kansen maar dan moet je die wel grijpen. We moeten aandacht schenken aan de fundamentele weeffouten in het economische systeem. Dat maakt Marx tot een comeback-kid."

De Marx-middag op 1 mei had plaats ter gelegenheid van de presentatie van de herziene vertaling door Hans Driessen van 'Het Kapitaal' en de vertaling van 'Marx, een eigentijdse biografie' van Rolf Hosfeld.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/494/marx-is-weer-salonfahig>